

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi róm. kath. irodalmi társulat heti közlönye.

MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON.

Előfizetési díjak:		A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják.	A lap szellemi részét illető cikkek a szer- kesztőségnek, az előfizetési pénzek a pénz- tári,— az esetleges reklamációk pedig a kiadóhivatalnak küldendők.
Egészévre — — — — —	8 kor.	—	
Félévre — — — — —	4 "	—	
Negyedévre — — — — —	2 "	Kéziratokat nem adunk vissza.	

Magyar katolikus egyetem.

Régóta foglalkoztatja a magyar katolicizmus irányadó köreit egy alapítandó katolikus egyetemnek az ügye.

Ez az ügy legújában sokat nyert aktualitásában, az erdélyi, Fogarassy-féle alap vagyoni viszonyainak közzététele által, melyre egy, május hó 14-én Kolozsvárott tartott szükkörű értekezlet szolgáltatott alkalmi okot. Ezen az értekezleten az erdélyi róm. kath. státus igazgató tanácsának három illusztris tagja arról tanácskozott, vajjon a boldogult Fogarassy Mihály erdélyi püspök által 1873-ban letett 100 ezer forintnyi alapítvány, mely azóta kedvező viszonyok mellett 2 millió koronára növekedett és még 4 évig, 1906-ig kamatozandó, fel lesz-e használható az alapító által kitűzött célra, egy Gyulafehérvárt létesítendő katolikus egyetemre? Meg vannak-e, illetőleg 1906-ban, a mikor az alapítvány kamatoztatásának határideje lejár, meglesznek-e azok a kedvező feltételek, melyek az alapító által kontemplált katolikus egyetem felállítását lehetségessé teszik?

Csak most tudtuk meg, hogy ez a kérdés mily nagy horderejű a magyar katolikus egyetem ügyére nézve. Ha ugyanis azok a feltételek, melyektől a tervezett egyetem felállítása függ, 1906-ig meg nem valósulnának, akkor az alapító levél szerint a Fogarassy-féle, most már igen tekintélyes alapítvány az erdélyi egyházmegye céljaira lenne felhasználandó.

Kétségtelen, hogy azon nagy és súlyos anyagi gondok között, melyekkel a magyar katolikus egyház a kultur-szükségletek terén küzd, és melyek a jövőben hatványozott mérvben tognak bekövetkezni, egy országos kath. egyetem létesítésénél nagyon nehéz volna nélkülözni olyan tekintélyes alapítványt, minő a Fogarassy-téle. Másrésztől bizonyos, hogy ezen hatalmas erőforrás felhasználásával a régóta huzódó ügyet haladéktalanul dűlőre lehetne vinni. Vannak ugyanis már most számot tevő alapítványaink is erre a célra a pécsi, csanádi, kalocsai és váci egyházmegyékben, vannak ugyanerre a célra felhasználható kisebb-nagyobb alapítványok több helyen, ott vannak

továbbá a budapesti egyetem katolikus alapjai, melyeknek kiszolgáltatása el nem maradhat, mihelyt a katolikus egyetem eszméje a megvalósulás állapotába jut.

Ezek a pénzforrások együttvéve eléggé széles alapot szolgáltatnak egy katolikus egyetem létesítésére. De tisztában kell lennünk azzal, hogy a budapesti egyetem katolikus alapjainak az egyház rendelkezésére való bocsátását kellő erélylyel és eredménnyel csak akkor lehet követelni, ha majd már állani fog a katolikus egyetem. Addig a követelés hiábavaló, mert ha még oly erős és megdöntetetlen is e követelés jogalapja, addig míg a kath. egyetemet fel nem állítjuk, nem lehet alkalmoszerüvé tenni követelésünket. Már pedig tapasztalati tény az, hogy a jogviszonyok rendezésénél az alkalmoszerűség nagy szerepet játszik.

A kezdetet ennélfogva már a kezünkben levő vagyoni erővel kell megindítanunk, a létesítés alapműveletét az ezidő szerint rendelkezésünkre álló eszközökkel kell végeznünk. Minthogy pedig ezen eszközök között az erdélyi alapítvány az első helyet foglalja el, mint a mely nagyobb, mint az ezen célra szolgáló többi alapítványok együttvéve, természetes, hogy ezen alapítvány nélkül a tervezett nagy művet a közel jövőben nem lehetne megkezdeni.

Azért nagy érdeklődéssel nézünk azon illetékes tényezők határozata elé, a kik a Fogarassy-féle alapítvány ügyében dönteni fognak. Ezek a tényezők pedig az erdélyi püspök, az erdélyi kath. státus igazgató-tanácsa, az ottani káptalan és a püspöki szentszék.

Ismerve a jelenlegi erdélyi püspök erélyét és agilitását, úgy szintén figyelembe véve azt a lassu, de el nem akadt mozgalmat, mely az országban egy katolikus egyetem felállítására iránt állandó folyamatosan van, valószínűnek tartjuk, hogy az említett illetékes tényezők a kath. egyetem létesítése és a Fogarassy-féle alapítványnak erre a célra való felhasználása mellett fognak dönteni.

De akkor azután az a csomós kérdés áll elő, vajjon miképp lehet a többféle helyi érdeket az országos kath. érdekekkel összeegyeztetni? Mert a mint az erdélyiek

Gyulafehérvárhoz ragaszkodnak, a mire maga az alapító-level utasítja őket, addig a pécsiek a saját egyházmegyéjük székhelyét készítgetik elő elő a kath. egyetem befogadására, a csanádiak pedig Szegedért lelkesülnek, a tiszai alföld nagy és legtisztább katolikus emporiumáért.

Mindenik törekvésnek van ésszerű alapja és egy bizonyos fokig jogosultsága is. De mindezen különleges törekvések és helyi érdekek felett egyetlen egy szempontnak kell diadalmaskodnia, a kath. közérdek szempontjának. Ez pedig azt követeli, hogy a rendelkezésünkre álló összes pénztörzások egyesíthessenek, a mi természetesen a helyi érdekekről való áldozatkész lemondást teszi szükségessé. Ez okból, ha a Fogarassy-féle alapítványnak elengedhetetlen feltétele az, hogy a kath. egyetem Gyulafehérvárt állíttassék fel, nem szabad ettől a helytől idegenkednünk csupán csak azért, mert földrajzi fekvése nem kedvez egy tudományos központ létesítésének, és mert kulturális fejlettsége kisebb méretű, mint Szegedé vagy Pécsé.

A szellemi központok nem eshetnek egy szempont alá az anyagi forgalom központjaival, mert a szellemi központok sokkal könnyebben érvényesíthetik erőhatásaikat, a műveltség terjesztését a szellemi körzetnek legtávolabbi pontjairól is sikeresen közvetíthetik. A kulturális fejlettség méreteit pedig az új egyetem majd kiszélesíti, mint a hogy kiszélesíti a nagy folyam a belőle nyitott csatornákkal a hajózási hálózatot.

Biztató reménnyel nézünk most már a magyar kath. egyetem jövője elé. Ny. Sz.

A katekizmus kérdése.

Varga Sándortól.

VI.

A katekizmus reformálásánál még olyan pontot is akarok érinteni, a melyik nekünk, felnőtteknek nevelésben tünik föl, de vonatkozással a gyerekekre, megiehetős fontossággal bír. Érttem ezalatt azt, hogy: a hol lehetősége, a jelzőket kevesebbsük, úgy szintén a közbevetett és magyarázó mondatokat, Iparkodjunk olyan tankönyv szerkesztésére, a melyben az igazságok csaknem szárazon vannak leírva. Ha e tekintetben nem fejeztem volna ki magamat elég érthetően, példákat hozok föl és ezek elég világosan megmutatják, hogy mit akarok mondani. A katekizmus 12-ik lapján a 36-ik kérdés így szól: *Evangelium olvasáskor miért szoktuk homlokunkat, ajkainkainkat s mellünket a kereszt jével megjelölni?*

„Hogy Isten a fölfeszített Jézus érdemei által malasztját adja arra: hogy az evangéliumot eszünkkel megérthessük, szánkkal megvallhassuk és szívünkkel szerethessük.”

Tessék csak megkérdezni az első osztályban tanító magyar nyelvtan tanárait, hogy nem tévesztik-e össze igen gyakran a multidejű igenévi jelzőt a növedékek magával a multidejű igével? Ha azonban ők igenlegesen nem válaszolnának is, elég nekem tapasztalásomra bivatkozni. Én ugy vettem észre, hogy igen sok gyerek ezt multidejű igének vette, mert így felelt: „Hogy Isten Jézust fölfeszítette”. Az ilyen feleleteket a gyengébb tehetségűektől hallottam ugyan, de azt is láttam, hogy a legjobb tehetségűeket is a jelzett kifejezés zavarja.

Még egy példát hozok föl a Közép Katekizmusból erre vonatkozólag (45. l. 41. kérdést):

41. „Miért reméljük eseket?”

„Roméljük ezeket: 1. mert a Mindenható irgalmas és igéreteinek teljesítésében büszges Isten megígérte; 2. mert Jézus Krisztus érdemei által minket ezek elnyerésére képesekké tett.”

E pontnál a jobb tehetségű gyerekek is míg az alanyhoz és állítványhoz jutottak, úgy eltévedtek a sok jelző között, hogy rendesen értelmetlenül feleltek. Kérdem, hát nem könnyebben megértenék így: mert az Isten megígérte és Jézus érdemeiért meg is adja?

Mostan, midőn az amugy is hosszúra nyult észrevételeimet befejezni készülök, nem mellőzhetem el azt is fölhozni, hogy az apostoli hitvallás 12 ágazatánál is könnyebbé lehet tenni a tanulást, ha az egyes hitágazatok bekezdő két első kérdését kihagyjuk, jobban mondva átalakítjuk.

Tudvalevő dolog, hogy a növedékek csak akkor tudnak felelni ezen kérdésekre: Miképen szól a 4-ik, 6-ik, 11-ik stb. ágazat? a mikor lelkére föl vannak adva. Mikor azonban a 12-ik ágazat végére jutottunk a tanulókkal: ok nélkül adjuk föl eme kérdéseket, mert az elsőt és utolsót kivéve, egyet sem fognak tudni. Sőt, hogy nagyot mondják, talán magam is zavarba jönnék, ha hirtelen felelnem kellene eme kérdésekre: Miképen szól a 11-ik, 6-ik, 2-ik, 10-ik, 7-ik stb. ágazat? A gyerekeket tehát nem arra kellene tanítani, hogy pld.: „Miképen szól a *negyedik* ágazat?” hanem arra, hogy: „Mit értünk ezen ágazat alatt: Kinzáték Pontius Pilátus alatt, megfeszítették, meghalt és eltemetették?” A növedék e kérdést, a melyet már előlegesen is jól tud a „Hiszekegy”-ből, korrektebbül fogja föl s biztosabban felel rá, miatha így teszszük föl: Miképen szól a negyedik ágazat? Nagyon természetes, hogy ezen átalakítás nem zárja ki azt, hogy a paragrafus címe: „Negyedik ágazat” változatlanul megmaradjon.

S ezzel befejezem a katekizmus átalakítását célzó észrevételeimet és végeredményül a következő javaslatot teszem a katekizmus revidálására kiküldött vagy kiküldendő bizottságnak:

1. Nem tartaná-e szükségesnek a Közép Katekizmusból a kérdéseket vagy egészen kiküszöbölni, vagy legalább is az egyes paragrafusok végére helyezni?

2. Akár kérdező, akár elbeszélő alakban alakítsa át a közép katekizmust a bizottság: nem tartaná-e célszerűtbbnek megkérdezni a középiskolai hittanárokat arról, hogy minő paragrafusok, vagy minő kérdések szorlnak átalakításra és esetleg milyen módon lehetne azokat érthetőbbekké tenni?

Mivel azonban az egyes hittanárok nagyon is meglenének terhelvel azzal, ha mindenkinek külön kellene az egész Közép Katekizmus tananyagáról a reviziót és a javítási módokat megtenni: tanácsosnak és célszerűnek tartanám, hogy minden egyházmegye hittanárai közül a három legidősebb hittanár bizassék meg ezen kérdések megoldásával. Hogy pedig ezek se legyenek nagyon megterhelve, osszák föl küzdöttük a katekizmus tananyagát három részre és pedig úgy, a mint az a katekizmusban is föl van osztva. Ilyen formán az egyik hittanár átdolgozná a hitről, a másik a parancsokról, a harmadik pedig a malaszt eszközöiről és imádságról szóló cikkelyeket. Ezen esetben minden egyházmegye hittanárai képviselve volnának a revidálásban s a revizióra kiküldött, vagy küldendő bizottság ezek alapján célszerűtben oldaná meg föladatát.

Eucharistikus kongresszus.

Gyulafehérvárt, a Jézus Szent Szíve ünnepén tartott ünnepségeknek — papokra nézve — egyik legszebb pontja

az eucharisztikus kongresszusnak délutáni ülése volt. Ez ünnepségen a papság teljes számban megjelent. Ott láttuk Püspök urunk ö Meltóságát, a ft. káptalan tagjait, az esztergomi, kálcsai, nyitrai és váci egyházmegyék képviselőit, több idegen megyebeli papot, a központi papságot, a lelkész-kedő papságnak mintegy 40 tagját, számos szerzetest és a theologia IV. évfolyamának hallgatóit.

A kongresszus délután 2 óra után kezdődött. Püspök elnök ur ö méltósága Kánter Károly apát-plebános és Fábrián Sándor nagyprepost urat kérte fel aleluókáknek, míg a jegyzőkönyvet, Kóródy Péter dr. theologiai tanár vezette.

Ö méltósága meleg szavakban üdvözlölvén a kongresszus tagjait, felhivta *Porubszky József* pápa kamarás, tóalmási plebános urat előadásának megtartására. Az előadás tárgya az Oltáriszentség anyaga és annak renovatója volt. Dogmatikai alapon tárgyalta először e fölülte fontos kérdést. Majd kimutatta, hogy a vegyészeti vizsgálatok tanúsága szerint még a száraz helyen tartott materia is 20 nap alatt romlásnak indul. A mysticus halál a rendelkezése a Legszentebbnék, de ha a species megromlik, kénytelen távoznia abból. Elénken esetelte azon hibákat, melyek e renovatio és a purificatio elhanyagolásából származnak. Zsinati határozatok alapján kimutatta, hogy a renovatióknak 3 napon túl és egy hónapon belül kell történnie, de mindig megbízható lisztből és 20 napos sütnél nem régieb ostyából. Végül a következő határozati javaslatot nyújtotta be:

Határozati javaslat.

Mondjuk ki, hogy a legteljesebb Oltáriszentség kenyérszínét nedves templomokban legalább minden héten, száraz templomokban legalább is minden két héten renováljuk. Az ostyasütést szigorúan ellenőrizzük; a lisztet malomban búzából mimagunk öröltetjük; legalább minden 20 napban sültejtük az ostyát. Az elkészített ostyakészletet az illető köteles a plebánia lakba hozni és ott tartani. Ezen határozatot törekedjünk paptársaink között terjeszteni és hassunk oda, hogy majd az országos eucharisztikus kongresszuson kérsenek fel az egyházmegyei Főhatóságok, hogy a renovatio és purificatio törvényét szigoruan kiadják és végrehajtását szigoruan ellenőrizzék.

Kongresszus a határozati javaslatot egyhangulag elfogadta. Végül Balás Ferenc felszólalása után kimondotta, hogy a sekrestyében kitett táblán, vagy a Directoriumban ugy a monstrancia mint a ciborium számára tett renovatio napjai rendszeren teljegyvezessenek.

Második előadó *Kutschera József* komáromi plebános volt. Az Oltáriszentség zenéjéről és énekéről beszélt. Előrebocsátja, hogy a papnak minden tudását és érzületét az a kérdés kell hogy állandóan foglalkoztassa, hogy ki van ott az Oltáriszentségben jelen? A mi főpapunk, itélőbíránk és szentelő testvérünk. Öt kell egyedül néznünk, Véle naponként egyesülünk, az Ö szellemét magunkból hiveinkkel közölünk stb. Legyen életünk sacrificium mint az Övé, keressük fel különösen esténként a pastoráció után. Majd át-megy az egyházi zenére és énekre és azt az eszmét fejtegeti, hogy az egyházi zenének és énekek a legbensőbbben kell egyesülnie az Oltáriszentséggel. Gondoskodni kell, hogy Istenhez méltó legyen a dicsegetés és az ábitat emelésére szolgáljon. Ajánlja, hogy a papok tanulmányozzák Haberl Magister Choralisát e célból s támogassák a Cecilia-egyleteket. Szükségesnek tartja a papi tantolyamok rendezését legalább is két óras gyakorlati utasítással. Alkalmosoknak tartja a papi kongresszusokat erre. Ajánlja továbbá, hogy a hiveket vasárnapi délutánoként a hibátlan és a tiszta éneklésre oktassuk, az iskolában egyházi szellemben tanítsuk az éneket.

A következő határozati javaslatokat nyújtja be:

1. Mondja ki a kongresszus, hogy kívánja a papi énekes zenetanulmányok szervezését külön-külön egyházmegyénként a papi gyűlések, az eucharisztikus kongresszusokkal kapcsolatban.

2. Kívánja a hivekben, valamint az iskolában a pap és a kántor vezetése alatt — az egyházi énekek legbuzgóbb ápolását a Cecilia egylet utasítása szerint.

E határozati javaslatokat a kongresszus egyhangulag elfogadta. Ezután felszólaltak e tárgyhoz Toldalagi gróf, Zomor D., Neurihrr és Bundala dr. Budapestről, ki az „Egyházi Zeneközlöny“-t ajánlja a kántorok között való terjesztésre. (Ennek különben az egyházi pénztárból való megrendelése főhatóságilag engedélyzetett.) Egyben kimondott, hogy a kántorok kötelesek a hiveket vasárnap délutánokint, vagy a májusi ájtatosság után 20—30 percig az egyházi énekek oktatni. Magától értetik, hogy e határozatok csakis az erdélyi egyházmegyére nézve kötelezők.

Harmadik előadó *P. Soós István* karmelita atya volt, (Budapestről). A templom építéséről és annak tisztántartásáról beszélt. Nem mindenki építhet templomot, de azt mindeki tisztességben, tisztán tarthatja. Szomorú jelenség, midőn a magunk háza, lakása szebb lsten házánál. Hivatásunk magaslatára, az Urhoz kell felemelkedni az imádság szárnyain. Ha templomot építünk, azt felülről kell kezdeni, mindennek felülről kell kiindulnia, hogy az Ur építse e házat. Elbeszéli azután, mint fogott hozzá ezelőtt hét évvel tíres erszényvel a budapesti karmeliták templomának építéséhez, mint áldoztak a munkások e célra, miként jövedelmezett a persely (3 ezer ft, évenként). A ki nem tudott áldozni, az imádkozott. És az első ezer forint a legelső ábitatosság alatt érkezett. (A karmeliták templomának celjaira nem táncoltak!) Szent Terézia azt mondotta: nem sok pénz, hanem erős hit, bizalom és imádság kell a templom építéséhez. Nehéz gond tisztán tartani az istenházat, de fel kell emelni a szívet, a lelket, de nemcsak a papét, hanem a hivek lelkét is. Erre elő kell készíteni a hiveket. A filérek, a hivek adományai, még anyagi tekintetben sem vesznek el. A hivek tekintsék az istenházat magukéuk, hogy az érdeklődés az istenházának dicsőségéért annál élénkebb legyen.

Határozati javaslatot nem nyújtott be. De Ö méltóságának szavai szerint az előadónak eddig elért sikerei többszömondanak egy határozati javaslatnál. Domine adiuva nobis fidei.

Negyedik előadó *Franciscy Lajos* dr. theologiai tanár és spirituális volt (Nyitráról). Az oltáregyesületekről beszélt az igehirdetésben. Az oltáregyesületeket a nép nagyon szereti. A templom ilyenkor állandóan nyitva van, szentmise minden órában (városban, hol több pap van), a program változatos rendszeren. A szentbeszédet ilyenkor szívesen hallgatják még azok is, kik rendszeren szentbeszédet nem hallgatnak. És ez üszetartozás jele. Fő az, hogy a szentbeszéd korszerű legyen, a melylyel az intelligens közönséget is ki lehet elégíteni. Ilyenkor nem kell polemizálni, hanem a pillát megcukrozza kell beadni. Ki kell mutatni az összhangot a vallásain és az emberi élet között. (Az idő előre haladván ö Meltóságának kérésére beszédét tovább nem folytatta, hanem csak a határozati javaslatot olvasta fel.)

A határozati javaslat következőképpen hangzik:

A gyulafehérvári eucharisztikus kongresszus súlyt fektet arra, hogy az oltáregyleti szónoklatok oktató funkciókat, tanítási módszerben tartassanak és a vallási tanokat mindig arról az oldalról is domborítsák ki, a melyről azok a gyakorlati életbölcsészéggel, a józan ész szavával, az emberi természet nemesebb ösztöneivel és a történelmi tapasztalattal érintkeznek.

Püspök ur ö méltósága hozzáteszi: Egyeztetni kell szólni a szövekről, nem hallatni és hallani, hanem tanítani. — A kongresszus a határozati javaslatot elfogadta.

A következő előadásokat a tenőbb ok miatt nagy sajnálatunkra nem élvezhettük; hanem csak a határozati javaslatok olvastattak fel. De miután az előadások külön füzetben is meg fognak jelenni, szerencsések leszünk majd azokat is élvezhetni.

Balás Ferenc torjai plebános (Az egyházi törvények illő betartása a szertartásoknál) határozati javaslata a követ-

kező: Tekintettel arra, hogy a hit egysége, egységet kíván a szertartások és ájtatossági gyakorlatok végzésében is, s egyházi törvényeink illő betartása fokozza az áhitatot és buzgóságot egyaránt, míg ellenkező eljárás mellett nem kerülhető el sokszor a botrány, midőn ugyanazon tényzedés különböző személyek által eltérő módon végzetik: Mély bódolattal kérje a kongresszus Püspök Ur Ó Méltóságát, hogy kegyes páztorlevelében utatsa az egyházmegyei papságot, hogy főképp az Oltárszentséggel való áldásadásnál, e nagy szentség kiszolgáltatásánál mise közben, vagy azon kívül s egyéb szertartásoknál is az az egyöntettség minden helyen és mindenki által betartva legyen és az ellenkező abusus szűnjék meg.

A litániák egyöntettségét tekintve más (győri) egyházmegyei példájára a nyilvános istentiszteletekhez egységes szertartások könyvről legyen gondoskodva.

Adjunk a sekrestyéseknek megfelelő vezérkönyveket, mint a milyen a nem rég Semmer Imre kármelita atya kiadásában megjelent „Kath. sekrestyés“, hogy az apostol szavai szerint: „minden tisztességesen és rendszeresen legyen.“ (Sz. Pál Kor. I. 14.)

Püspök úr ő méltósága hozzá teszi: Magyarul áldoztatni, az abszolút önkéntes magyar fordításban adoi, mely nincs az egyház által jóváhagyva, nem szabad. A hit egysége megkivánja e ténykedéseknél az egyház nyelvének használatát.

Sneff József verespataki alesperes-plebános, miután röviden előadásának tartalmát ismerteti, határozati javaslatában oda konkludál, hogy hol a templom szegény, ott vegyük igénybe az egyes vagyonosabb családok szivességét az örök lámpa szükségletére nézve. Esetleg adjunk alkalmat a népnek is, hogy a fűsleges célhoz — gabonakéve vagy más csekély adománnyal hozzájárulhasson. Lázár Mór ajánlja, hogy a hol a templom szegény, ott a lelkész sajátjából gondoskodik az örök lámpa fenntartásáról.

Karácsony Márton n. vásárhelyi apát-plebános határozati javaslatot nem nyújt be, mert nem látja szükségesnek annak benyújtását. Hiszen minden pap beláthatja, hogy henteint egy órát az Oltárszentségben jelenlevő Úr Jézussal társalogni, a legnagyobb gyönyörűség és az eucharisztikus társulatnak, mely annyi kegyelemmel van összekötve, tagja lenni a legnagyobb szerencse.

Tukó János gyergyóditrói plebános az egyházi öltönyök mosatására nézve azt ajánlotta, hogy azokat maguk a lelkészek végeztessék a plebánián.

A kongresszus e határozati javaslatokhoz is hozzájárult és elfogadta.

Püspök ur ő Méltósága minden egyes előadónak köszönetet mondott szép évezetes előadásáért, a kongresszus pedig élénken megjelentette az előadókat. Végül Mikes János gróf indítványára elhatározta a kongresszus, hogy az előadókat külön füzetben ki fogja nyomtatni, és annak elintézésével Soóthy Gyula igazgatót bízta meg.

A kongresszust sürgönyileg üdvözlötték Molnár Ignác dr. Győrből, Ferenczy Károly (4000 hívő nevében) Gy.-Szent-Miklósról, Esztegár Gerő Szamosújvárról, Mártonffy Sándor Székelyvárról.

A papi lelkületet, a hitéletet mélyen érdeklő kérdések voltak ezek. Eljötték buzgó testvéreink a messze távolból, hogy kiváló tudásukkal, nagy buzgóságukkal tanítsanak, lelkészeink bennünket. Es mi hitünkben megerősödvé, szívünkben felmelegedve siettünk a székesegyházba, hogy hallhassuk Káuter apát szentbeszédét és résztvevessünk a megkerlelő ájtatosságban.

Jézus Szive bucsuja Szovátán.

Ne ijedjen meg sem a tekintetes szerkesztőség, sem a kedves olvasó közönség, mert én jelen soraimban nem egy közönséges, nagy gyűléssel és még nagyobb eszem-iszommal

összekötött bucsuról akarok tudósítást küldeni. Nem, hanem egy a szó valódi értelmében vett bucsuról s ennek keletkezéséről kívánok egy pár sort írni.

Az 1894-ik évben fogamzott meg für. László Polykárp szent Ferenc rendi tartományfőnök, akkor mikházi guárdián ur lelkében azon nemes gondolat, hogy részint a kor, részint a kor által munkaképtelenné vált ferencrendi szerzeteseknek Szovátán egy házat építtessen, a melyben a jelzett szerzetesek a nyári időben üdülést és gyógyulást nyerjenek s mert a tervezett lakás fent a gyógyforrásoknál, tehát a plebánia templomtól távol való építendő: a papszerzetesek részére egy magán kápolnát is ohajtott létesíteni, hogy abban a felszentelt papok szolozsmáikat végezhesek és misézhesenek. Az épület Isten segítségével létre jött s post tot diacrimina rerum a kápolna benedikálított s nyilvános imaház jelleggel a legszentebb Szív tiszteltére lett dedikálva. 1897-ben Jézus Szive napján volt az első bucsu, melyre már akkor a mikháziai s a szovátai hívek a szent kereszt jelvénye alatt jelentek meg.

Ezen bucsu később is minden évben megtartott s hovatovább mindig népesebb lesz. Folyó évben június hó 6-ikán már annyira szaporodott a gyónók száma, hogy föltisztelendő Pap János alesperes köszvényes-remetei plebános, Rettegi József atyhai, Gazda Dénes szovátai, Papp Tamás köszvényesi róm. kat. és Gergely János szovátai gör. kath. lelkészek, tőtiszt. P. Farkas Miklós, mikházi guárdián, P. Veszelyovszki Diomedés vicárius és P. Korbuly Ignác áldozár a gyónókat kiballgatni s a 800 meggyónt hívőt az örök élet kenyerével ellátni alig voltak képesek, habár a szent ténylekedést 5 órával kezdve d. u. 2-ig odaadó buzgósággal végezték. A ki ezen bucsun valaha jelen volt, lelt legyen egyházi, vagy világi személy, sőt más valása is: azon szent elhatározással megyen bába, hogy arról többé sohasem marad el. Innen van, hogy most Jézus Szive bucsujára 6—7 helyről mennek keresztelt s hogy ezrek vesznek abban részt s Isten által sugalmazott gondolatnak vehető, hogy itt, a protestánsok által lakott ezen vidéken, legyen egy kápolna, — Isten ádja nemskára egy díszes templom, melyből Jézus szent Szívének áldása minél dúsbab forrásokban áradozzon ki a hívekre. Ezen bucsun való részvételre serkenti az embert az a rendkívüliség is, amely ott van. A gyóntatást 8 szobában végeztük s a kinek szoba nem jutott, mindjárt a kápolna mellett való fák egyike alá húzódt s ott gyóntatott.

A szónoknak ugyan egy kissé kényelmetlen a tornácra a nappal szembe beszélni, de a hallgatóságuk illő helyről, — gyepp pamlagról, — s üdítő árnyékról maga a jó Isten gondoskodott. Megragadó képet nyújt a kápolnával szemben lévő nagy sós tó s elképzelhetetlenül szép idilli látványt szolgáltat a bucsus nép, amint az erdőközött elszéledve felüti laci konyháját, a tarisznyából előkelel a turó és tojásos edelő s víz beszélgetés közt foly az étkezés. A délelő bőjtös, mert péntek van; nagyon jól esik, mert az éhség jó szakács; víz képezi az italt, mert a legtöbb hívő pénteken ezen a vidéken a pálinkától is bőjtöl s hogy ne igyek, annál könnyebben megállhatja, mert 4 kilométeren belül pálinkát sem kapna. Mint hogy ez évben Jézus szent Szive napján Gyulafehérvárt oltáregyleti zászlószentes és eucharisztikus kongresszus is volt, mint Hercules a választzon, soká tüprengénk, hogy melyik bucsura menjünk, míg végre is arra határoztok el magunkat, hogy saját lelki hasznunkat helyezzük háttérbe s inkább legyünk mi megfosztva a Jézus Szent Szive melletti tüntetés és a kongresszus áldásaitól, mint hogy a hívek nélkülözék Jézus Szívének a megterő bűnös iránti szeretetének jótéményét. Mi különben a fehérvári ünneplő közönséggel voltunk léleken. Reggel elhatároztuk, hogy délkor Püspök Ur Ó Méltóságának táviratozzunk. Amde ember tervez, Isten végez.

A sok gyónó miatt és P. Korbuly Ignác tanulaóság és Jézus Szive imáadására lelkesen bűzdítő beszéde miatt, mely egy óráig tartott: a déli csak délután 3 órakor lett meg s a mikházi zárdafőnök ur által rendezett rövid, de izletes ebéd is egy félórát vett igénybe s így a táviratozás a posta távolsága

miatt elmaradt. Táviratunk így volt megszövegezve: „Jézus Szentséges Szíve imádsására Szovátán megjelent papok és egyháziak hűvekkel együtt „in Corde Jesu salus“ jeligés főpapot bódolattal üdvözlik.“

Ezen sorok célja az volt, hogy a szóvtáit Jézus Szíve kápolnában már 6-szor megtartott bucsura azok figyelmét felhívjam, akik a lelkek üdvéért és Jézus Szíve tiszteletének terjesztéséért buzgólkodnak s főleg a közellevő papokat kérem, hogy ezen bucsura gyótatni jöjjenek el minél többen, mert messis quidem multa, operarii autem pauci . . .

P. T.

T A N I T Á S Ü G Y.

Iskolázásunk Mátyás király idejében.

Kolozsvár, Mátyás király szülővárosa, hálás kegyeletének kitéjezésére a nagy királynak lovasszobrot állíttat. De mivel a Mátyás szobra és szülőháza a kegyeletnek helyhez kötött jelei, „a nemzet közérületének felbuzdítása végett“ a város egy tudományos és irodalmi beesű diszmunzával is hódolt nagy szülőte emlékének, a ki maga háborui ellenére is gyönyörrel szentelte szabad perceit az irodalomnak. Így születt meg a Mátyás Király Emlékkönyv, melyben kiváló írók és kiváló művészek, a lelkesedésnek és csodálatnak kifejezésével újítják föl mindazt, a mit a nagy királyról tudni lehet. Harminchat író harminchét tanulmányban eleveníti föl, hogy minő tettek és emlékek jellemzik Mátyás király egyéniségét a politika és művelődés irányításában. A most élő írók mellett megszólal a régebbi történetírnöknök egy szintén nagy jelentőségű hadvezére és írója Zrínyi Miklós is, ki Mátyás királyt mint legyőzhetetlen hadvezért ünnepli.

Természetesen az volna legkívánatosabb, ha az Emlékkönyvet minden magyar elolvashatná; de mivel ez alig remélhető, talán kedvére lesz lapunk olvasóinak, ha legalább egyik fejezetét részletesebben bemutatjuk. Békefi Remig tanulmánya „Mátyás és az iskola“ arról győz meg bennünket hogy a nagy egyéniségek az emberi tevékenységnek minden ágában kiváló alkotásokat hoznak létre, noha gyakran nem rajtuk mulik, ha intézményeik alig állanak fenn elmúlásuk után.

Az alsófoka oktatás egészben véve az ő uralkodása alatt nem változott. A szorosabb értelemben vett népnevelésről ebben a korban alig lehet szó. Legfeljebb a vasárnapi hitelemzés és az egyházi beszédek volnának ide vonhatók. A plebániái iskolák száma ugyan a XIV. század közepétől II. Ulászló koráig folyton emelkedett, de voltaképen azt sem tehet tudni, hogy miben különböztek ezek a városi és kolostori iskolák alsóbb osztályaitól.) Ugy látszik azonban, hogy inkább az egyházi pályára készülők előképzítői lehettek.

A XV. század plebánosától nem kívántak nagy tudományt; az ezen század végén és a XVI. század elején tartott zsinatok ezt kívánják a papi rendbe lépőktől: „A kik az egyházi rendeket felvenni kívánják . . . megvizsgáltnak s akkor szenteltnék fel, ha a kellő kort elérték, jó erkölcsökkel bírnak, törvényes házasságból származnak, jól tudnak olvasni, énekelni és az elemi ismeretekben némiképen járatosak.“ A zsinatok azt is meghagyták, hogy a pap ne misézzék magára, hanem legyen mellette egy klerikus, vagy egy tanuló, a ki a mise végzése alatt segédkezzék s a kivel a zsolnárok is mondhatja.

A városi polgári elem szükségletének a városi iskolák feleltek meg, a melyek azonban szintén csak elemi ismereteket közöltek: a vallás elemeit, imádságot, számolást, írást, olvasást, fogalmazást és éneket. Maga Mátyás király is egy ilyen városi iskolában, a kolozsváriiban sajátította el az ismeretek elemeit, amint erről Heltai tudósít. Az egyháziak és

városi polgárság vetekedése ez iskolák ügyei fölött néha éles összehittközésekre adott alkalmat, a milyent egyet Péterfi is felemlít „A Magyar elemi iskolai népoktatás“-ban. (I. 41. l.)

A férfi szerzetesek és apácák nagy számban tartottak fenn kolostori iskolákat, ezekben természetesen a scholaszticizmus uralkodott. Békefi ismerteti az iskolákban előadott anyagra nézve Szalkai Lászlókat, a későbbi esztergomi érseknek a jegyzeteit, a ki az ágostonrendiek pataki iskolájában tanult. Az oktatás tárgyai a nyelvtan, szónoklattan, csillagvizsgálás, zene, szóval a triviumban és quadriviumban foglalt tudományágak voltak. Tybinus rhetorikájában a szófésztes kiterjedt a görög szavakra is. Ebből az látszik, hogy a latin nyelv mellett a görögöt is tanították — A püspöki székhelyeken fennálló káptalani iskolákban a sublector és succentor ugyanezen tárgyakat adták elő.

A kornak leghíresebb tanítója Temevári Pelbárt, a ki a ferencrendiek budai kolostorában a hittudomány tanára és Lombardiai Péter rendszerében tanít.

Mindezen iskolákban Mátyás kora nem hoz változást. „Iskoláink életfolyama Mátyás király alatt az előző idők medrében haladt, de gazdagabb tartalommal“, írja Békefi Remig.

Nagyobb változás áll be Mátyás alatt a felsőbb oktatásban. Mátyás itt is megérezte az ország szükségletét. II. Pál pápához írt levelében egy studium generale (egyetem) felállításának szükségességét bangoztatja s kéri a pápát, hogy egyházfői engedélyével országában állíthasson ilyen főiskolát. A szentszék hozzájárul Mátyás obajtásához, mire Vitéz János, mint az egyetem kancellárja a bolognai egyetem mintájára Pozsonyban szervezte az új iskolát. A tudósokat német és olasz földről hívta be. Ezek között a legkiválóbb Müller János (Joannes Ragiomontanus) volt, a ki a quadrivimot tanította, de nevezetes férfiak voltak Gattus János hittudós és Krompachi Koch Lőrinc is. Mindezek azonban csak rövid ideig tartózkodtak Pozsonyban, úgy hogy Vitéz halálakor (1472.) már nem voltak ott. Az Academia Iatropolitana Mátyás halálát is túlélte, de az I. Miksa és II. Ulászló közötti háború idejében megszűnt létezni.

Mátyás király alapította a domokosrendiek budai hittudományi főiskoláját is, a mely azonban nem volt egyetem. Heltai arról is értesít, hogy Mátyás Budán negyven ezer tanuló részére akart volna iskolát alapítani. De már Salamon Ferenc kimutatta egy ilyen tervnek lehetetlenségét és azon meggyőződésének adott kifejezést, hogy a tervezett építkezések, melyeknek megkezdett alapfalait még száz év múlva is lehetett látni, nem egyetemi épületek lettek volna, hanem egy állandó elsáncolt tábor.

A pécsi és pozsonyi egyetemen kívül a külföldi egyetemeket is nagy számban látogatták a magyarok. Így Bécsben 1453—1499. között, 1285 magyar tanult. Nagyon kedvelték az olaszországi egyetemeket, kivált a bolognait és pádovait. Janus Panonius a pádovai egyetemen sajátította el a latin irodalom ismeretét.

Az iskolák ebben az időben jórészt az egyházi szolgáltatásban szükséges ismeretek elsajátítására szolgáltak. A világi emberek között még ott előkelő származásúak is, mint Báthory István, Országh László, Rozgonyi László nem tudtak írni. Az egyháziak műveltségéről az Emlékkönyvben ezt olvashatjuk: „A papi pályára lépőknel a kisebb rendek főlvételekor megelégedtek azzal, hogy jól tudjanak olvasni és énekelni. A nagyobb egyházi rendeket azonban csak oly egyének adták fel, aki értett a szentszék kiszolgáltatásához, az egyház kormányzásához, a ki értette és fejtől tudta a mise oratóióit, praefatiót és canonját s az egyház egyéb imádságait. Elvárták a paptól, hogy a szent leckeiből az evangéliumból vagy a szentírás más helyeiből vasár és ünnepnep egyetmást okosan tudjon fejtegetni. A bártfai, körmöcbányai és szepesmegyei plebániái könyvtárak a világi papság tanultságát hangosan hirdetik. A szászoknál még 1444 óta csak az

1) Péterfi: A magyar elemi iskolai népoktatás I. 41. l.

kap plebániát, a ki tanulmányait egyetemen végezte." (Emlékkönyv 178. l.) M.

Esperesi megnyitó beszéd.

(1902. május 13. tartott tanító-egyleti gyűlésben — Besenyőben — tartotta V. L. ker. esp.)

A múlt gyűléstünkön azt hangsúlyoztam, hogy csak az igazán jó iskola, a melyet ép, egészséges, vidám kedélyű gyermekek népesítenek be, mert úgy szolgáltát az iskola mintegy ellenszert a manapság mindinkább föllépő betegség ellen, a minek neve idegesség, s ha ebben az iskola derekas munkát végez, sokoldalú feladatainak egyik legnehezebb részét oldja meg, főleg ha a tanító figyelmét növendékeire az iskolai életlen tútra is kiterjeszti, a mi különben természetes folyománya a tanító és növendékei között való viszonyoknak.

Ki az közülünk, aki első tanítóira vissza nem emlékezik és azokra kegyelettel ne gondolna? — En különös kegyelettel emlékezem meg első tanítómról és a kegyelet közö fájdalom is vegyül, mert ő édes anyám volt s visszaemlékezés annyival fájdalmasabb, mert este még az egészséges édes anya tekintetét az ágyba s a reggel mind a négyen árvák voltunk! — Így vesztettem el első tanítóm; mert ő vezetett be az abc nehézségekbe és pedig kiváló paedagógiai érzékkel, amennyiben minden betűt, — akkor még hangok nem voltak, — valamely emlékező költő. Így mikor ahhoz a visszacsapott farku g-hez jutottunk, a kut emlékével úgy megrögzítette, hogy a g-nél és k után átnyílalok lelkemen áldott emléke. — De kegyelettel emlékezem vissza az erős figyelmű hure diákra s még inkább a szelíd János diák mesturamra, ki a labdát oly magasra tudta űtni, hogy azok a bajszosodásnak indult nagy legények — olyanok is voltak akkor a népiskolában, a kik a príncipiába is bele kóstoltak, — mesturamot meg sem tudták közelíteni; megelégedtek, boldogok voltak, ha a magasból szálló labdát kifoghatták s volt is olyankor ám zajos, vidám élet, — s labdázás közben fejlődött az ép lélek! — Hát aztán azok a vadászatok! . . . De talán messze elkalaudozni látszom tárgyamtól? En szorosán ahoz tartozóknak tartom e reflexiókat azon tétel igazolására, hogy az iskolai életben a tanító és tanítványok lelkében erősebb, maradandóbb indulatok, benyomások keletkeznek és ezek messze tul az iskolán kísérnek.

A tanító hatása tehát növendékeire az iskolával nem végződik be. Az iskolában képződött kegyeletes viszonynál fogva a tanítónak egyetlen intése visszatérítheti az eltévelyedetett, vagy irányt adhat életének. Eppen azért a jó tanító az iskolán tul is fenntartja összeköttetését tanítványaival. Mindannyiszor, valahányszor teheti, maga köré gyűjti őket; lelkileg, testileg megfigyeli őket és a szükséghez képest int, dorgál, bátorít, lelkesít. Kimeríthetlen munkakör a tanító ambíciójának kielégítésére. Az eredmény annál nagyobb, minél inkább sikerül előzetes terv szerint jól elkészített rendszerben cselekedni. Előbunkban itt amaz annyiszor hangoztatott egyeleti eszme.

Üdvözlőnm kellene közoktatási minster úr ő nagyméltóságát; mert tervezi az ifjusági egyesületek alkotását, sajnos azonban, hogy ez is közoktatási politikánk hibájába esik.

Nem helyesebb volna a nyakra-főre államosítás helyett minden iskolát, mely vallásos alapon a nemzeti ideal felé balad egytormán támogatni, megerősíteni és a lehető nivóra emelni? Kevesebb költséggel sokkal több jó iskolánk lenne.

A minster úr aiapjában üdvö, a kivitelben hibásan kontemplált intencióját tegyük magunkévá, vegyük mi kezünkbe az ifjusági egyesületek megalakítását, szervezését, vezetését, és pedig kezdjünk hozzá azonnal, hogy mielőtt az állami áldás a nyakunkba szakadna, addig mi saját alkotásunkban gyönyörködhessünk.

A minster ur eszménye különben sem új. Ne legyen üdicsékvé, ha annak igazolására éppen Kerellő-Szent-Pálra hivatkozom: a közelben nem áll más példa rendelkezésemre. Nehány év óta van nekünk az iskolából kintott dalos egyeletletünk, a mely más címen ugyan, de a minster úr által felvetett eszme szolgálatában áll; üttörés a célmegközelítés felé. Röviden vázalom működését. A téli hónapokban az estéli órákban hetenként kétszer jönnek össze az egyesület tagjai és amint jól esik 7 óratól 9-ig, esetleg 10-ig is együtt maradnak. A kottaismeret elemeinek előadása után legtöbbször nyire ének tanulással telik el az idő; közben jó hosszú pihenőkkel, ezek alatt cigaretta, szóval szabad, fesztelen társalgás van s éppen itt nyílik alkalom a tanítónak arra, — azt mondanom sem kell, — hogy mindez a tanító vezetése és felügyelete alatt történik, — mondom itt nyílik alkalom arra, hogy tanítványaival az összeköttetést megtartsa, reájok irányítóiag basszon. A szabadabb társalgás közben inkább megnyílik a lélek, hozzáférhetővé lesz. Ezt saját tapasztalatból is mondhatom; nehányszor igen jó alkalom kínálkozott e pihenők alatt egyiket másikat elmondani.

Az énekek a lélekre ható nemesítésén kívül fejlődik az értelem, gyakoroljuk magunkat az írásban is; mert dallamot és e közö szöveget írunk. Mindezek ugyan kicsiny dolgok, de ki a fillért nem becsüli, a koronát nem érdemli; aztán nem akadémiákkal, hanem elemi iskolát végzett subancokkal van dolgunk, ámbár egyesületünk nem éppen ezekre van alapítva, mert tagjai lehetnek s tényleg azok a nagykorúak is; s a négyes karban az apa igen jól összejálik a fiával; de a nagykorúak igen jól beillenek a fegyelem szertartása szempontjából is, abban a tanítónak mintegy kíségitői.

Buzgósággal, lelkesedéssel járják-e az egyeletet? sokszor bizony az megoszappar, de hol van az állandó kintartás! Hanem a tanítónak egy-két jóindulatu figyelmeztetése, főleg pedig az ő lankadatlan buzgósága a szórakozottakat fegyelmézi és a lanyhákba friss erőt suggerál. — Azt mondanom sem kell, hogy a lelkésznek jóindulatu támogatása az eredményt hatványozza.

Mihelyt egyeleti célról van szó, előáll a kérdés: havá jönnek össze a tagok s ha megvan a helyiség, miből lesz fűtve, világítva és ugy tovább? . . .

Összejönnek az iskolában és az a feljáró növendékekért fűtve levén, az estvéli vagy más órákban az egyeleti tagokért való fűtés oly csekély differenciát csinál az anyagban, hogy akadályt nem képezhet. A világítás költségeit ott, hol az iskolának némi alapja van, ki lehet abból fogni, a többire nézve a jóakaratu tőrekvés megtalálja a módot és eszközöket.

Néplünk szegénysége s ha tán egy kettőnél e tekintetben kivétel van, ezekben is az áldozatkészség biánya arra utal, hogy különösen kezdetben az egyelet tagjaira anyagi terhe ne nehezüljön, mert ez a lelkileg készeket is visszariasztaná.

Ha az egyeletlési szükségélek érzete felszivódik, megjeccsedik a lelkében, majd attól sem riadnak, vissza, ha lelkész és tanító szívós kintartással egész erejüket adják az ügynek.

Serényen kellene k. k. a munkához látni, hogy a minster ur ő nagyméltósága elvileg üdvös eszméjének keresztülvitelét ugy tudjunk irányítani, hogy az ifjusági egyeleték életető lelke anyaszentegyházunk tanai legyenek, hogy azok pátronusa a tanítók tanítója Jézus Krisztus és ne esetleg zsidó minster legyen.

A gyors cselekvés biztosabban hozza meg a gyümölcsöt, mint a sopánkodás, rekrimináció. — Fel tehát munkára, hogy a minster ur intenciójába öntsük anyaszentegyházunk szellemét, mindent megtermékenyítő erejét.

A gyűlést megnyitom.

Kivonat

a küllői esperesi kerület koronagyűlésének jegyzőkönyvéből „5. A róm. kath. elemi iskolai tanítók fizetését hogyan

lehetne az egész egyházmegyében úgy rendezni, hogy az állami tanítókéval egyenlő legyen?

E kérdés megvitatása utáni koronagyűlés véleménye az, hogy az egyházmegyének akciója kell lépnie az állammal s kölcsönös szerződés megkötése által biztosítani a tanítói fizetést. — A felekezeti iskolák az államiakkal egyenlő pártolásban részesítendők s mert Magyarország katolikus ország s mint ilyen országnak legtöbb adófizetője katolikusokból telik ki: kell, hogy az állam legtöbb áldozatot a katolikus iskolák tanítóinak fizetésének érdemében hozzon meg; mi-re nézve az összes esperesi kerületeknek egy közös megállapodásban egyesült javaslati terjesztendő tel a magas kormányhoz, illetve miniszterhez.

Ezen kérdés eléggé fontos; megoldása égető szükséglet; keressük tehát a módozatokat. Lapunk készséggel áll a hozzászólók rendelkezésére.

Szerk.

Apróságok.

Közi: Oriens.

— *A keresztény szellem az építőművészetben.* A szegedi Dugonics-Társaság pár héttel ezelőt ülést tartott, melyen előadást tartott a magyar építészeti stílusról Lechner Ödön, az építőművészetnek egyik jeles mestere, ki nagy tetszést aratott felolvasásában a többek között így nyilatkozott: „Minálunk mindent támogatnak, mindent elősegítenek, csak a magyar építő stílus megteremtésére irányuló törekvést nem. Van iparművészeti iskolánk, mesteriskolánk festők, szobrászok részére, de a fő, mely mindezeket összekapcsolná, egymásra való hatásuk által fejlesztené — egy nemzeti építőművészeti iskola hiányzik. Igaz, hogy a magyar építőművészetnek, különösen a konzervatív szakkörökben, sok az ellensége. De az ellenzét teljesen érthető. Mit szólnak volna a régi atniek, ha egy szép nap reggelén az Akropolisz tövében látták volna a Mátyás-templom got toronyát? Bizonyára elszörnyülködtek volna. Ennek a csodaszép toronynak minden szépségével szemben is vakok lettek volna, miut a mai konzervatív körök a magyar stílussal szemben. De azért a Mátyás-templom toronya szerencsére fölépült, a minthogy, az egyház dicsőségére mondom, a keresztény szellem, melynek a művészet annyi dicsőséges emléket köszönhetjük, soha a stíl fejlődésének semmiféle korszakában nem zárkózott el az újítástól, ha hogy a művészet fejlődésének érdekében volt szó. Átvitte a művészetet az őskeresztény stílusba. Ebből fejlődött a bizanciai és románba. Átvette azután a görökök, a korai reneszánsz s átment a stílusok valamennyi mozzanatát; segítette az átmeneteket és világszerte minden kornak stílusa meg van örökítve nagyszert templomokban, a melyek a keresztény szellem fogékonyágáról és finom érzékéről tanuskodnak a művészet szükségletei és fejlődésének föltételei iránt.” — Bizonyára így van! Mert lát az egyház nemcsak éneklő napokint szent liturgiájában, de meg is világosította a gyakorlatban minden intézkedése által ama fontos jelemondatót: „Sursum corda!”

*

— *Modern társadalom.* A boldogult Irányi-féle „Erkölcsemetesi egyesület”-tel való szánalmas kísérletezés idejében, egyik derék napilapunk a modern társadalomnak a következő színes képét rajzolta vala meg: „Társadalmunk erkölcsi megújulásának valóban nagyon is itt van már az ideje. A vallásnélküli erkölcs és becsületesség özönnel termi a maga fanyar gyümölcseit. Nagy s mondhatni egész az ucorig blühölt már az erkölcszetlenség ama pocsolója, melyben társadalmunk nyakig uszik; hajmeresztő a romlás és kárhozát ürvénye, melyfelé az újabbkori zsfosztika az emléket és szíveket sodorja. Nincs oly jogtalanság és erőszak, melyet ma a jog és igazság tetszetős külszine, — bármi nagy nyilvános botrányt keltő erkölcsi lapszusz, melyet az emberi gyarlóság bő leple alá rejtteni ne tudnának. A becsületesség fogalma

kiterjesztett annyira, hogy alig van már becsutelen ember. A tulvilágiak iránti hit és vágy teljesen kihalt a keblekben. Itt a földön keresi csak mindenki a maga menyországot. Elvezni folyton, egész a kicsapongásig most az életék. A jó hírnév s polgári becsület valóságos játékszer egyes sehonnai filiszterek s még a tekintélyesebb sajtóközegek kezében is. Jaj annak, a ki velök egy követ nem fut. Sajnálatra méltó pedig az, a ki a legaljasabb rágalmak ellen az esküdtszéki bíróságnál keres igazságot. Az eszeveszetség fokozódott divathajza, fényűzés és élvezet bármely, mely ma már a társadalom alsóbb osztályait is elfogta, bőven termő ágyává lett a napirenden levő anyagi bukásoknak és sikkasztásoknak. Könnyelműség és üres felületesség jellemzi közéletünk élettevékenységének minden ágát. A komolyabb foglalkozás és tanulmányok iránt kihalt az érdeklődés, a ledér, érzékiesiklandoztató irodalom örvend nagy keletnek csupán. Különösen nálunk Magyarországon a közszellem rémitően lanyha és léha. Ritkán látni annyi gyámoltalanságot, annyi gyöngeséget és neveltelenséget a közélet bármely terén, mint minálunk. Akár a gazdasági, akár a politikai életet tekintjük, hiányoznak a nevelt, fejlett egyéniségeknek etikai alapjai, a mely alapokat nem a törvények, hanem csak a nevelés, tanítás, a komoly munka s az öntevékenység teremthetik meg.”

*

— *Modern család.* A modern családi tűzhely szentélyében nem hint fényt a vallásosság lángja s botorkál a vallástalanság ködében a család örege, apraja. Isten ellen dörg az apa, ha munkája áldástalau, ha nem hoz marhájá, ha kazájá nem tetszése szerint vágja a rendet. Az anya pattog, mint a tizes kemence s szid veret mindent, szívének gyümölcsét is, ha valami nem esik keze ügyébe. Ha sikerült minden, ha kellő időben jó az áldásos eső, a gyöngyöző harmat, az aranyos napsugár, ha gyümölcs terhe alatt hajladoz a szilvás, ha vastag rendeköl duzzadoz a rétség s nehéz kalászkok hullámanak a dőlön: fölemeli fejét az áldott s maga eszének, kezének tulajdonítja az égi áldást. Se áldva, se verve nem gondol Arra, kinek kezében vannak mindenek, kitől jó minden tökéletes ajándék és jó adomány. Hjába ver a haragok szíve: nem emel kalopot a földnek gögös gyermeke; kenyeret szeg áldás nélkül, jömlakik hálaadás nélkül, kei és fekszik a nélkül, hogy csak egy fohászt bocsatana az élet és halál Urához. Kialudt a lámpa, mely hajdan lobogott, a Szentszűz képe előtt, nem térdelnek ott földi anygalkák s nem hallgatják a jó anya buzó imádságát, nem gyujtanak szentelt gyertyát a baldokló ágyánál s a szenteltvíztartó a pókok fészkevé lett. A vasár-és ünnepnapok a tivornya napjává lettek, vagy zakatolnak a műhelyek, csikorognak a szekerek a szolgai munka alatt. Isten nélkül akar boldogulni a világ, s bár csapás, csapás után száll rá, s bár mindenfelé gözölög, forr a veszedelem kazánja: dacol az Ég ellen, ahelyett, hogy kérdezné: „mit akarsz Uram, hogy cselekedjem?” S mindez csak azért, mert a vallás szelid angyala tovasszállt a családi lakok eresztől; „a családi tűzhely szentélyében nem hint fényt a vallásosság lángja s botorkál a vallástalanság ködében a család örege, apraja.” Oh ti szerencsétlen gyermekek, kik ily szülői házban növekedtek! valóban szánlak benneteket; mert szíveteket megmértéylezik azok, kiknek a vallás édes mézével kellene táplálni lelketeket.

*

— Csak azon könyveknek van marandó értékük, melyek fénylő napok és csillagok gyanánt jönnek föl az emberiség szellemi égboltozatán, s a melyek világosságot és melegt képesek magukból kisugározni. Az olyan könyvek azonban, melyek füstgomolyaghoz, vagy ködfelhőhöz hasonlóan szállanak föl, ha egy-egy lappangó szikra előtör is belőlök, sem világosságot, sem meleget nem árasztanak; és azért nem is maradhatnak meg az emberiség szellemi égboltozatán, hanem nagyhamar eloszladoznak, eltűnnek. (Stollberg Frigyes.)

*

— Az első nyomdát Magyarországon Karai László budai prépost állította fel 1473-ban a Rómából Budára hozott német származású Hess Andrással. Ekkor és itt nyomták a bires budai krónikát. Mátyás király annyira pártolta s kedvelte a tudomány és művelődés e nagyhorderejű tényezőjét, hogy udvarában állandóan 30 ember foglalkozott kéziratmósolással. A bires Corvina-könyvtár élénk tanbizonyosága ennek. Ez az első nyomdánk egyszerre nyomtalanul elenyészett, hogy hova nem tudjuk. Annyi tény, hogy a könyvnyomtatás terén megelőzték Hollandiát, Belgiumot, Angliát, Spanyolországot, Portugaliát, Lengyelországot, Oroszországot, Dániát, Svédországot, Berlint, Bécsot stb.

— Az első magyar nyelvű nyomtatványt Nürnbergben adta ki Koberger Tamás bires nyomdaja 1484-ben. Ez a Szent István király jobb kezéről szóló ének volt. Ez a nyomtatvány még a múlt században a Kolozsvárral szomszédos Jegenye község plébánosának birtokában volt, de ennek a kolozsvári katonai kórházban történt elhalálózásával a katonák állítólag puskájukba fojtásnak használták fel. — 1533-ban Krakóban nyomták az első magyar könyvet a Victoris-féle nyomdában.

KÜLÖNFELÉK.

— **Püspök urunk** t. hó 16-án érkezik székhelyére vissza. Ugy a teológiai fakultácson, mint a főgymnasiumban s a kath. fiú- és leányiskolákban folyó vizsgálatokon többször fog megjelenni, hogy az elért eredményről személyesen meggyőződjk s kedves gyermekeit a folytonos haladásra buzdítsa.

— **A főgymn. ifjúság hódolata.** Folyó hó 12-én, Pádunai Szt. Antal napjának előestéjén a gyulafehérvári főgymn. tanulóifjúsága szépen sikerült táklázaszenével tisztelte meg *Pál Antal* főgymn. igazgatót. Az ifjúság szónokája, *Roska János* gym. VII. oszt. tanuló ügyes beszéddel tüdőzölte az ünnepeket, a ki szívének teljes melegevel válaszolt kedves tanítványainak őszinte szeretetét, adadó ragaszkodását és mély tiszteletét tolmácsoló szavaira. Gyújtó valaszában kitartó munkára, erényes életre és különösen minden gondolatunkat, érzelmünket és tettünket átható hazaszeretetre buzdította az ifjakat; arra intette, hogy merítsenek nemes hivatásukhoz erőt és lelkesedést nagy őseink fényes tetteiből, a kiknek csontrjai itt porladnak közelünkben, a kiknek szelme itt él munkás tanáraik szívében.

— **Wolf Károlyt**, a gyulafehérvári főgymnasiumnak helyettes tanárát, ki két év óta működik gymnasiumunknál s városunk társadalmi életében egyaránt kiváló buzgósággal és sikerrel, a főtanhatóság főgymnasiumunkhoz a következő tanévől kezdődőleg rendes tanárnak nevezte ki.

— **Pádunai sz. Antal napját** fényesen ülték meg a gyulafehérvári irgalmas nővérek zárdájában, hol az ünnepeles szentmise után Kopacz Gergely, székesegyházi káplán a nagy szent áldásait építetes beszédben fejtegette a szép számmal egybegyűlt híveknek. A szt. terenczendiek templomában szintén ünnepi nagy mise volt, melyen a hívek nagy számban vettek részt.

— **Érettségi vizsgálat** a gyulafehérvári r. k. főgymnasiumban. Főgymnasiumunknál az érettségi vizsgálatok szóbeli része jun. 9–11 napján tolyt le; az írásbeliek május 20–24-ig voltak. Érettségi vizsgálatra összesen 38 ifjú jelentkezett. Ezek közül 5 az osztályvizsgálaton bukott el egy-egy tárgyból, 2 az írásbeli vizsgálaton. A vizsgálatot a többiek, harmincegyen eredménnyel tették le, még pedig 4 jeles (Ivánovics Béla, Lerchenfeld Ernő, Läger Ottó, Száva Kristóf), 7

jó és 20 elégséges eredménnyel. A szóbeli vizsgálaton Kuncz Elek tanker. főigazgatót előköölt, az erdélyi r. k. Státust Fábian Sándor nagyprépost ur képviselte.

— **Az erd. róm. kath. tanítók egyesülete** Alapzabályainkat a vall. és okt. miniszterium még nem erősítette meg, a mi az egyesület működésének megkezdését nagyban hátráltatja; épen azért a megerősítés megstúrgetése végett a lépések megtörténtek. A kézli-orbai tanítóegyesületől már beérkezett a tagok koronás belépési díja és az évi tagági díjak 30%-a (54-60 kor.) melyet a 16 egyesület pénztárosa kezelés végett átvett.

I R O D A L O M.

* *Kérem a Csikmegyei füzetek édekében.* Miatán nébai Györgyjakab neje és utóda Dreznándt Viktor anélkül, hogy az általuk nyomtatott „Csikmegyei Füzeteket“ átadták volna, továbbá az általuk beszedett előfizetésekről, valamint a nyomda költségeken és náluk megrendelt füzetek árába bevett pénzekről leszámoltak volna, — ellenem a nyomdai költségeikért végrehajtásokat foganatósítottak, — a további elszámolás nehézségeinek kikerülése végett tisztelettel kérem mindazokat, kik a füzetek előfizetéséből egészen vagy részben hátrálékban vannak, sziveskedjenek ezen hátrálékokat egyenesen hozzám küldeni, ugyszintén a további megrendeléseket nálam eszközölni. Valamint ha a kért hátrálékokat nevezett Györgyjakab utódainak megfizették volna, arról értesíteni. A füzetekből egy példánynak a leszállított ára 12 korona bérmentes küldéssel. Csik-Szentkirályon, 1902. május 17. Vitos Mózes, nyug. lelkész, a „Csikmegyei Füzetek“ szerkesztője.

* *A ft. hitelemző* és tek. tanító uraknak szives tudomására hozom, hogy a kath. sajtó osztatlan elismerésével fogadott és ma már 800 példányban közkézen forgó: „Hitelemzési vezérkönyv a népiskolák hitelemzői számára“ című 2 kötetes és egyh. batósági jóváhagyással kísért munkám még kapható és pedig 2 külön, diszes kötetbe kötve nálam 14 K. bolti ár helyett 8 kor. beküldése esetén bérmentes szállítással, illetve pedig 5 korona árban a Szt-István-Társulatnál Budapesten. — Somogy-Szent-Lászlón, 1902. hóban, Gosztorny Jenő plébános.

P á l y á z a t.

— *A százfenesi* róm. kath. elemi népiskolánál a tanító-női állás elbálozás folytán Eresdedésbe jöven, arra ezennel jelen évi július hó 15-ig terjedőleg pályázatot hirdetek. Javaldalmazása évenként a következő: 1. 680 kor. államsegély havi előleges részletekben. 2. A helybeli róm. kath. iskola alaplóból 120 kor. utólagos részletekben, még pedig július 1-én 60 kor., december végén 60 kor. 3. Természetbeni ideiglenes lakás két csinos szoba, 1 télyári konyha pincével ellátva, veteményes kert, és egy kitünő-vízű új kút. Köteleessége lesz, az iskola-szék által kijelölendő három osztályban a tanköteles fiúk és leányok önálló tanítása, vallásos nevelése, és a leányokat a női kézi munkában oktatni, mindennap az Isten házába vezetni, egy a tartatni szokott körmenetekre is és rájuk felügyelni. Pályázni kívánó róm. kath. vallású tanítónők keresztlevéllel, tanítónoi oklevéllel, s nem talán eddigi szolgálataikat igazoló bizonyítványokkal fölzerelt folyamóványaikat a fent jelzett határidőig Szászfenésre (Kolozsm.) az iskola-szék elnökségéhez címezve benyújthatják. Szász Fenesen, 1902. június hó 4-én.

Péter József,
isk. széki elnök.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: Zlamál Ágost.
Szerkesztőtársak: Eröss József, Kárpiss János, Péter János dr., Wagner Sándor.

Nyomatott Papp Györgynél a püsp. lyc. könyvnyomdában Gyulafehérvárt.